

7. Bosch F. (2014). Fine-tuning motor control. D. Joyce and D. Lewindon, eds. High-performance training for sports, 1st ed. Champaign, IL: Human Kinetics, pp. 112-121.
8. <https://www.iaaf.org/competitions/iaaf-world-championships/iaaf-world-athletics-championships-doha-2019-6033/timetable/byday>
9. <https://olympteka.ru/olymp/game/profile/39.html>
10. <https://skirun.ru/2012/09/18/video-analysis-bolt-record-100/>

References

1. Bernshtein N.A. Izbrannyye trudy po biomekhanike / ed. – comp. M.P. Shiestakov – M. : Sport. Akadem. Press, 2001. – S. 153–182.
2. Bernshtein N.A. O lovkosti i yeye razviti. – M. : Fizkultura i sport, 1991. – S. 199–241.
3. Legkaya atletika : uchebnik / [S.Yu. Avrutin, A.F. Artiushenko, N.N. Betsa i dr.] ed. V.I. Bobrovnik, S.P. Sovenko, A.V. Kolot. – K. : Logos, 2017. – S. 212–215, 282–305.
4. Platonov V.N. Dvigatelnyie kachestva i fizicheskaya podgotovka sportsmenov. – K. : Olimp. lit., 2017. – S. 126–162, 390–413.
5. Petrovskiy V.V. Beg na korotkiye distantsii (sprint). – M. : Fizkultura i sport, 1978. – S. 6–11, 36–37.
6. Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya. Uchebnik / Red. L.P. Matveyev, A.D. Novikov. Izd. : 2-ye. T. 1. – M., «Fizkultura i sport», 1976. – S. 190-208.
7. Bosch, F. (2014). Fine-tuning motor control. D. Joyce and D. Lewindon, eds. High-performance training for sports, 1st ed. Champaign, IL: Human Kinetics, pp. 112-121.
8. <https://www.iaaf.org/competitions/iaaf-world-championships/iaaf-world-athletics-championships-doha-2019-6033/timetable/byday>
9. <https://olympteka.ru/olymp/game/profile/39.html>
10. <https://skirun.ru/2012/09/18/video-analysis-bolt-record-100/>

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2019.12(120)19.04
УДК 351.745 : 005.963

Бондаренко В. В.
доктор педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;
Данильченко В. А.,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки
Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;
Худякова Н. Ю.,
кандидат юридичних наук доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки
Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;
Чукреев П. В.
викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

СФОРМОВАНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ НА ЕТАПІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Здійснено аналіз особливостей службової діяльності працівників патрульної поліції, встановлено вимоги до професійної підготовленості поліцейських. На підставі проведених досліджень констатовано низький, а подекуди недостатній рівень сформованості в правоохоронців умінь і навичок застосування поліцейських заходів примусу. Обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність авторської методики навчання. Сутність новацій полягає у введенні в освітній процес слухачів спеціально розроблених варіативних ситуаційних завдань та спрямованість на комплексний розвиток професійно важливих якостей.

У дослідженні взяли участь слухачі курсу первинної професійної підготовки поліцейських (n=61) центру первинної професійної підготовки «Академія поліції» Національної академії внутрішніх справ. Результати педагогічного експерименту засвідчили ефективність авторської методики навчання. Використання пропонуваніх новацій сприяло підвищенню рівня розвиненості показників, які характеризували спеціальні уміння і навички майбутніх правоохоронців. Зафіксовано достовірну різницю в розвиненості показників «Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту» ($p < 0,05$) та «Ефективність вирішення сценаріїв» ($p < 0,001$) і недостовірну в показнику «Сформованість умінь і навичок з волевої підготовки» ($p > 0,05$) в осіб ЕГ та КГ наприкінці педагогічного експерименту.

Ключові слова: Національна поліція України; патрульна поліція; професійне становлення; спеціальні уміння та навички.

Бондаренко В. В., Данильченко В. А., Худякова Н. Ю., Чукреев П. В. Сформованість спеціальних умінь і навичок у майбутніх правоохоронців на етапі професійного становлення. Осуществлен анализ особенностей служебной деятельности сотрудников патрульной полиции, установлены требования к профессиональной подготовленности полицейских. На основании проведенных исследований констатировано низкий, а иногда недостаточный уровень сформованности у правоохоронителей умений и навыков применения полицейских мер

принуждення. Обосновано і експериментально перевірено ефективність авторської методики обучения. Сущність новаций заключається во введенні в освітній процес слухачів спеціально розроблених варіативних ситуаційних завдань і направленість на комплексне розвиток професійно важливих якостей.

В дослідженні прийняли участь слухачі курсу первинної професійної підготовки поліцейських (n = 61) центру первинної професійної підготовки «Академія поліції» Національної академії внутрішніх справ. Результати педагогічного експерименту показали ефективність авторської методики обучения. Використання пропонує новаций сприяло підвищенню рівня розвитку показників, характеризують спеціальні вміння і навички майбутніх правоохоронців. Зафіксовано достовірну різницю в розвитку показників «Сформованість умінь і навичок по тактиці самооборони» ($p < 0,05$) і «Ефективність рішення сценаріїв» ($p < 0,001$) і недостовірну в показнику «Сформованість умінь і навичок по вогневої підготовці» ($p > 0,05$) у осіб ЕП і КГ в кінці педагогічного експерименту.

Ключевые слова: Національна поліція України; патрульна поліція; професійне становлення; спеціальні вміння і навички.

Bondarenko V., Danilchenko V., Khudyakova N., Chukreyev P. Formation of special skills and skills of future law enforcement officers at the stage of professional formation. The purpose of the work is theoretical substantiation and experimental verification of the effectiveness of the author's training methodology for future law enforcement officers, aimed at improving the level of special skills.

On the basis of the analysis of the peculiarities of the patrol police officers' activity, the current normative documents that regulate the specifics of professional training of future law enforcement officers, requirements for the professional preparedness of law enforcement officers are established. It is ascertained that the professional readiness of the patrol police officer is determined by the armed knowledge of the legislative base, the formation of special motor skills, the development of professionally important features, the availability of practical experience.

A thorough study of job situations shows a low, and sometimes insufficient, level of enforcement of police enforcement measures.

The effectiveness of the author's training methodology aimed at increasing the level of special police officers' skills development is substantiated and experimentally tested. The essence of innovations is the introduction of specially developed situational tasks, variational situational tasks and complex development of professionally important qualities in the educational process.

The study was attended by trainees of the police training course (n=61) of the National Academy of the Interior's Academy of Police Center for Primary Professional Training.

In the context of the professional activity of patrol police officers, identifying the level of special skills and skills required to identify three indicators: 1) «Formation of skills and skills in self-defense tactics»; 2) «Formation of skills in fire training»; 3) «Effectiveness of scenario solving».

The results of the pedagogical experiment proved the effectiveness of the author's teaching methodology. The use of the proposed innovations contributed to the development of indicators that characterized the special skills and skills of future law enforcement officers. At the end of the pedagogical experiment, a significant difference in the development of the indicators of «Formation of skills and skills in self-defense tactics» ($p < 0.05$) and «Effectiveness of scenario solving» ($p < 0.001$) and unreliable in the indicator of «Formation of skills in fire training» ($p > 0.05$). Prospects for further research are to substantiate the technique of improving the special skills of patrol officers during training in the system of official training.

Keywords: National Police of Ukraine; patrol police; professional formation; special skills.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Службова діяльність працівників Національної поліції України висуває підвищені вимоги до професійної підготовленості особового складу. Це обумовлено постійною можливістю виникнення небезпечних для життя та здоров'я ситуацій під час виконання службових завдань. Особливо гостро це стосується працівників патрульної поліції, оскільки виконання службових повноважень відбувається в умовах постійного контакту з різними верствами населення. Повсякчас доводиться протистояти найскладнішому в соціальному розрізі контингенту населення та «проблемним» особам (які перебувають під впливом алкоголю чи наркотичних речовин; емоційно збуджені; психічно хворі). Таким особам притаманні наявність асоціальних настанов, некерованість, агресивність, прихований характер злочинної діяльності, протидія та вороже ставлення до представників влади. Існує постійна ймовірність збройних зіткнень. У разі виникнення таких ситуацій працівники поліції повинні бути фізично й психологічно готові до відбиття нападу та затримання правопорушників.

Опрацювання нормативних документів та наукової літератури дає підстави констатувати, що професійна підготовленість працівника патрульної поліції визначається озброєністю знаннями законодавчої бази, сформованістю спеціальних рухових умінь і навичок, розвиненістю професійно важливих рис, наявністю практичного досвіду [1-8; 12].

Важливою складовою професійної підготовленості поліцейського є саме достатній рівень сформованості спеціальних умінь і навичок. У науковій літературі трактування поняття «спеціальні вміння та навички» різняться. Це обумовлено специфікою професійної діяльності фахівців і виконуваних ними завдань. У контексті професійної діяльності працівників патрульної поліції окреслене поняття охоплює низку професійних умінь і навичок: швидко та якісно опрацювати службову документацію, працювати з базами даних, ведення радіозв'язку та відеофіксації під час

патрулювання, надання домедичної допомоги особам, які її потребують та ін. У праці [4, с. 102] зазначено, що життєво необхідною є сформованість у працівників патрульної поліції умінь і навичок застосування прийомів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї; навичок керувати автомобілем в екстремальних умовах. Далі автор наголошує, що ефективніше вирішують службові завдання працівники зі сформованими навичками психологічного впливу на правопорушника та вміннями переконувати дотримуватися вимог закону.

Ефективність формування спеціальних умінь і навичок у майбутніх правоохоронців залежить від змісту та методики навчання. Професійну підготовку працівників поліції здійснюють відповідно до ст. 72 Закону України «Про Національну поліцію» [12, с. 45]. Вона передбачає низку етапів, ключовим із яких є етап професійного становлення, який охоплює період опанування курсу первинної професійної підготовки поліцейських.

Аналіз особливостей службової діяльності патрульної поліції засвідчує, що під час патрулювання працівникам доводиться застосовувати поліцейські заходи примусу. Однак, в багатьох випадках, коли правопорушники чинили опір поліцейській стикалися з труднощами та не мали змоги ефективно виконати прийоми фізичного впливу. Проблеми виникали під час затримання правопорушників, застосування спеціальних засобів, вогнепальної зброї. Тобто спеціальні вміння і навички застосування поліцейських заходів примусу у правоохоронців сформовані недостатньою мірою. В умовах екстремальних ситуацій ефективність їх низька. Удосконалення існуючих і розроблення новітніх методик навчання, спрямованих на підготовку майбутніх правоохоронців з достатнім рівнем сформованості спеціальних умінь і навичок є актуальним напрямом наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив наявність значної кількості наукових праць присвячених вивченню проблем професійної підготовки працівників силових структур [2; 4; 8-11; 14; 15]. Науковці стверджують, що достатній рівень сформованості спеціальних рухових умінь і навичок дає змогу ефективно виконувати службові завдання, які пов'язані із застосуванням поліцейських заходів примусу.

У спеціальній літературі, на підставі опрацювання результатів анкетування встановлено, що виконання службових обов'язків здебільшого (81,3%) передбачає застосування поліцейських превентивних заходів і меншою мірою (18,7%) поліцейських заходів примусу [4, с. 145]. Співвідношення в застосуванні поліцейських заходів залежить від низки факторів, головними з яких є особливості території патрулювання, погодні умови, рівень професійної підготовленості поліцейських. Констатовано сезонні (літо, зима) і тижневі (будні, вихідні, святкові дні) коливання в застосуванні поліцейських заходів. Спостерігається підвищення показника застосування заходів примусу в нічні зміни, насамперед у вихідні і святкові дні, під час масових заходів (футбольні матчі, концерти тощо). Вище середнього цей показник на території патрулювання з більшою кількістю нічних розважальних закладів.

Учені та фахівці-практики стверджують, що в разі виникнення таких ситуацій працівники поліції повинні бути фізично й психологічно готові до відбиття нападу та затримання правопорушників. За результатами досліджень К. В. Кіма [9], фізична готовність працівників правоохоронних органів – це певний фізичний стан, сформований у процесі фізичної підготовки, що забезпечує високу працездатність та успішне виконання функціональних обов'язків та оперативно-службових завдань.

Існує низка праць спрямованих на вивчення та вдосконалення фізичної підготовки працівників силових структур [6-8; 10; 13-17]. Автори рекомендують застосовувати різні засоби, серед яких: гирьовий спорт, бокс, боротьба самбо, рукопашний бій тощо.

В контексті зазначеного, професор В. І. Пліско [11] наголошує, що невід'ємною складовою фізичної готовності працівників патрульної поліції до виконання службової діяльності є достатній рівень сформованості спеціальних умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу. Одним із поліцейських заходів, який відповідно до моделі застосування сили зазвичай передує застосуванню інших заходів примусу, є фізична сила (прийоми рукопашного бою). Застосування фізичної сили залежить від низки факторів, найважливішими серед яких є: 1) рівень небезпеки для життя та здоров'я як працівника поліції, так і населення. Алгоритму встановлення рівня небезпеки немає, його можна визначити психологічно-суб'єктивним аналізом місця події, оснащеності чи озброєності вогнепальною або холодною зброєю, предметами, які використовують як зброю, вірогідності їх застосування; кількості осіб, до яких застосовують заходи фізичного примусу, їхнього фізичного та психічного стану, віку, наявності алкогольного чи наркотичного сп'яніння, особливостей поведінки (агресивність); наявності транспортних засобів у працівників, правопорушників; 2) навколишнє середовище й умови, за яких відбувається подія: місцевість, чинники, які перешкоджають застосуванню заходів фізичного примусу, наявність предметів, що зможуть допомогти або перешкодити діям працівника; 3) рівень фізичної підготовленості працівника патрульної поліції та його вміння володіти прийомами фізичного впливу; 4) характер правопорушення та його масштаби: порушення правил громадського порядку; невиконання законних вимог представника органів влади; опір працівнику поліції чи іншим особам, які виконують службові обов'язки; напад на громадян, працівника поліції чи об'єкти, що охороняють, житлові або інші приміщення; захоплення заручників тощо; 5) мета застосування заходів фізичного примусу: допомога, рятування, попередження чи припинення правопорушення; затримання особи, яка вчинила злочин або яку застали під час учинення злочину тощо [7].

Обрання заходу фізичного впливу – це особистий вибір кожного працівника відповідно до віку, нахилів, індивідуальних антропометричних даних, найприйнятнішого виду єдиноборств або ж поєднання декількох. Головне – це досягнення остаточного результату, тобто, ефективного використання заходів фізичного впливу за умови обов'язкового правомірного їх застосування. У всіх випадках дії працівників патрульної поліції мають бути завжди обґрунтованими, справедливими та законними [4].

За результатами досліджень низки науковців [2; 4-7; 10; 11] ефективніше формування професійних умінь і навичок відбувається завдяки практичній спрямованості освітнього процесу та застосування інноваційних методів навчання. З цього приводу О. А. Моргунов [10] рекомендує вводити в навчальні заняття з фізичної підготовки курсантів спеціальні завдання, розроблені на основі реальних ситуації, серед яких наявні як стандартні, найбільш поширені, так і проблемні.

Формування вмінь і навичок виконання прийомів фізичного впливу у майбутніх працівників патрульної поліції відбувається під час проведення практичних занять із тактичної та фізичної підготовки на курсах первинної професійної підготовки поліцейських [4]. Удосконалення – під час відпрацювання сценаріїв, згодом – унаслідок набуття практичного досвіду та під час професійного навчання поліцейських (службова підготовка, післядипломна освіта) [1]. Встановлення динаміки сформованості спеціальних рухових умінь і навичок застосування поліцейських заходів примусу в майбутніх працівників патрульної поліції впродовж опанування курсу первинної професійної підготовки сприятиме визначенню ефективності методик навчання та надасть можливість віднайти напрями вдосконалення системи професійного навчання поліцейських.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності авторської методики навчання майбутніх правоохоронців, спрямованої на підвищення рівня сформованості спеціальних умінь і навичок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перевірка авторської методики навчання передбачала проведення педагогічного експерименту. Для цього сформовано експериментальну (далі – ЕГ) і контрольну групи (далі – КГ) з числа слухачів курсу первинної професійної підготовки поліцейських (n=61) центру первинної професійної підготовки «Академія поліції» Національної академії внутрішніх справ. Формування контрольної та експериментальної вибірок здійснювали методом випадкового відбору.

Зважаючи на специфіку змісту програми первинної професійної підготовки поліцейських, вимог до сформованості спеціальних умінь і навичок та особливостей освітнього процесу початковий зріз знань не здійснювався. Заміри рівнів розвиненості виокремлених показників та математичне опрацювання здійснювалися наприкінці педагогічного експерименту, безпосередньо перед комплексним екзаменом.

У контекстній особливостей професійної діяльності працівників патрульної поліції виявлення рівня сформованості спеціальних умінь і навичок передбачало визначення трьох показників: 1) «сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»; 2) «сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»; 3) «ефективність вирішення сценаріїв» (табл. 1).

Відповідно до діагностичної методики рівень розвиненості показника «Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту» визначали відповідно до чинних нормативних документів за результатами практичного розв'язання трьох ситуативних завдань із застосування заходів примусу. Перше завдання – комплексні дії під час силового затримання особи будь-яким способом з переходом до затримання, надягання кайданків, зовнішнього огляду, конвоювання. Друге завдання – комплексні дії поліцейського з використанням спеціальних засобів. Третє завдання – комплексні дії поліцейського в разі нападу правопорушника (озброєного та неозброєного).

Оцінювання ефективності виконання ситуативних завдань здійснювали за чотирибальною шкалою. Оцінку «відмінно» одержували слухачі та працівники, якщо прийом виконано відповідно до опису, упевнено, швидко і довершено логічною підсумковою дією (фіксація партнера з больовим контролем, придушення, супроводження або комплекс цих дій тощо). «Добре» – прийом виконано відповідно до опису, але повільно або допущено одну незначну помилку. «Задовільно» – прийом виконано з порушенням злитості, повільно або допущено дві інші помилки; завдання виконано загалом, але невпевнено. «Незадовільно» – прийом не виконано, або грубо перевернуто, або допущено більше ніж дві помилки; якщо завдання або окремі його елементи не виконано.

Оцінювання рівня розвиненості показника «Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту» здійснювали за 20-бальною шкалою. Розподіл балів відповідно до комбінації оцінок під час оцінювання ситуативних завдань здійснювалося згідно з чинними нормативними документами. Низький рівень сформованості спеціальних умінь і навичок за цим показником мали особи, які набирали 12 і менше балів; задовільний – 13, 14; достатній – 15–18; високий – 19–20.

Рівень розвиненості показника «Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки» оцінювали під час складання комплексного екзамену шляхом виконання трьох завдань, які розроблялися на підставі пройденого матеріалу та відповідно до курсу стрільб поліцейських. Перше завдання – знання заходів безпеки під час поводження зі зброєю, порядку і правил застосування та використання зброї, знання матеріальної частини зброї. Друге – виконання нормативу з вогневої підготовки. Третє – виконання вправи зі стрільби.

Оцінювання першого завдання здійснювали за результатами письмового виконання п'яти тестових завдань за кожним із трьох напрямів. Оцінку за виконання нормативу з вогневої підготовки і вправи зі стрільби визначали за критеріями, передбаченими нормативними документами. Рівень сформованості умінь і навичок зі стрільби визначали на підставі виконання двадцять першої вправи курсу стрільб поліцейських. Особливість її виконання полягає у веденні вогню із-за укриття зі зміною положень для стрільби та заміною магазину. Третя оцінка – за норматив з вогневої підготовки, що є часовим і якісним показником виконання поліцейським прийомів і дій з навчальною зброєю в межах тиру (стрільбища, полігону). Рівні сформованості цього показника визначалися залежно від комбінацій отриманих оцінок за окреслені завдання.

Третій показник – «Ефективність вирішення сценаріїв». Визначення цього показника оцінюється якістю вирішення ситуативного завдання, передбаченого сценарієм. Сутність ситуативного завдання полягає в інсценуванні певної події (правопорушення), у якій ролі порушників і патрульних поліцейських виконують слухачі. Виконання ситуативного завдання сценарію оцінювали трьома фахівцями: один – з тактичної (фізичної) підготовки, другий – з медичної підготовки, третій – із законодавчого блоку.

Загалом максимальна кількість балів, яку мав змогу отримати слухач за кожним напрямом під час виконання

ситуаційного завдання – 60. Мінімальна прохідна кількість – 32 бали. Загальна оцінка – середньоарифметичне значення трьох оцінок. Однак, якщо за якимось напрямом слухач отримував менше ніж 32 бали, – екзамен вважали нескладеним. Критерії оцінювання: комунікація з громадянами під час прибуття на місце виклику, передбаченого фабулою ситуаційного завдання; психологічний та емоційний контроль; оперування правовою базою, точність кваліфікації дій правопорушників; правові підстави застосування поліцейських заходів примусу й ефективність їх виконання; дотримання заходів особистої безпеки та принципу «контакт/прикриття»; уміння та навички надання домедичної допомоги (за необхідності); складання адміністративних матеріалів.

Рівні сформованості спеціальних умінь і навичок слухачів за показником «Ефективність вирішення сценаріїв» визначали так: низькому рівню відповідав діапазон від 32 до 38 балів, задовільному – від 39 до 45 балів, достатньому – від 46 до 52 балів; високому – від 53 до 60 балів.

Пропонована методика навчання передбачала використання низки форм, методів і засобів підготовки поліцейських з урахуванням виокремлених педагогічних умов, принципів і концептуальних підходів.

Особливість авторської методики навчання майбутніх правоохоронців полягає в поглибленій практичній спрямованості освітнього процесу завдяки введенню спеціально розроблених ситуаційних завдань і варіативних ситуаційних завдань у навчальні предмети професійно практичної підготовки та комплексному розвитку професійно важливих рис.

Застосування ситуаційних завдань спрямоване на ефективніше опанування спеціальних знань (порядку та правил застосування й використання зброї, заходів безпеки під час поводження зі зброєю, матеріальна частина вогнепальної зброї; правових підстав застосування фізична сила та спеціальних засобів тощо), формування вмінь і навичок (застосування фізичної сили, вправ зі стрільби, виконання нормативів із вогневої підготовки). Мета ситуаційного завдання – сформувати алгоритм і навички правильних дій у вирішенні службових ситуацій, що пов'язані з порушенням публічного порядку громадянами, злочинами проти життя та здоров'я, злочинами проти власності, порушенням безпеки дорожнього руху. Кожне завдання передбачає:

1) навчити алгоритму правомірних і безпечних дій у визначеній ситуації;

2) удосконалювати принцип «контакт і прикриття», ефективну комунікацію, заходи особистої безпеки, володіння нормативно-правовою базою, надання домедичної допомоги, застосування заходів поліцейського примусу та прийомів самозахисту;

3) сприяти розвитку психологічної стійкості, сміливості, рішучості та впевненості у власних діях.

Новації пропонованої методики полягають у запровадженні вдосконалених варіативних ситуаційних завдань, які використовуються під час вирішення сценаріїв. Збільшено їх кількість, завдяки введенню в освітній процес ситуаційних завдань, що імітують виконання службових завдань, які є найпоширенішими в роботі працівників патрульної поліції.

Ґрунтовний аналіз показника «Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту» наприкінці педагогічного експерименту засвідчив достовірну ($p < 0,05$) різницю в підготовленості осіб ЕГ і КГ (табл. 1). За 20-бальною шкалою середнє значення досліджуваного показника осіб ЕГ становило $16,26 \pm 0,33$ бала, у КГ – $15,00 \pm 0,36$ бала.

Упровадження в освітній процес слухачів курсу первинної професійної підготовки поліцейських пропонованих новацій авторської методики надало можливість констатувати ефективніше виконання слухачами ЕГ ситуаційних завдань з тактики самозахисту. Слід відзначити, що виконання особами КГ ситуаційних завдань більшою мірою супроводжувалося припущанням помилок. Найпоширенішими є порушення заходів особистої безпеки, уповільнене виконання прийому, утрата рівноваги, не завжди якісне й уміле застосування спеціальних засобів. Непоодинокими є ситуації, у яких слухачі КГ виявляли невпевненість у власних діях, не встигали відреагувати адекватними захисними діями на атаквальні дії супротивника з використанням ударів руками, ногами, підручними засобами, холодною зброєю тощо.

Таблиця 1

Розвиненість показників сформованості спеціальних умінь і навичок в осіб ЕГ і КГ наприкінці педагогічного експерименту, бали

Показники	ЕГ (n=31)	КГ (n=30)	Рівень значущості	
	$X \pm m$	$X \pm m$	t	p
«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»	$16,26 \pm 0,33$	$15,00 \pm 0,36$	2,580	<0,05
«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»	$17,00 \pm 0,35$	$16,07 \pm 0,40$	1,750	>0,05
«Ефективність вирішення сценаріїв»	$44,1 \pm 0,96$	$38,9 \pm 0,94$	3,870	<0,001

На підставі ефективності виконання ситуаційних завдань осіб ЕГ і КГ вдалося розподілити на групи із різним рівнем сформованості зазначеного показника (табл. 2). Наприкінці педагогічного експерименту в ЕГ не виявлено осіб із низьким рівнем розвиненості показника «Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту», в КГ – 6,7%. Слухачів із задовільним рівнем в ЕГ – 12,9%, КГ відповідно 40,0%. Найбільшу кількість осіб в ЕГ виявлено з достатнім рівнем сформованості спеціальних умінь і навичок – 67,7%, у КГ – 50,0%. Значно різнилася кількість осіб із високим рівнем: в ЕГ – 19,4%, у КГ – 3,3% (табл. 2).

Таблиця 2

Рівні сформованості спеціальних умінь і навичок в осіб ЕГ і КГ наприкінці педагогічного експерименту, %

Група	Рівні			
	низький	задовільний	достатній	високий
«Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту»				
ЕГ (n=31)	0	12,9	67,7	19,4
КГ(n=30)	6,7	40,0	50,0	3,3
«Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки»				
ЕГ (n=31)	0	19,4	54,8	25,8
КГ(n=30)	6,7	30,0	53,3	10,0
«Ефективність вирішення сценаріїв»				
ЕГ (n=31)	22,6	32,2	35,5	9,7
КГ(n=30)	56,7	23,3	16,7	3,3

Опрацювання результатів визначення розвиненості показника «Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки» засвідчило не достовірну ($p > 0,05$) різницю в підготовленості осіб ЕК і КГ (табл. 1). Проте в осіб ЕГ цей показник був вищим на 0,93 бала і становив $17,00 \pm 0,35$, в осіб КГ відповідно $16,07 \pm 0,40$ бала.

Детальний аналіз одержаних оцінок з вогневої підготовки виявив кращі результати в осіб ЕГ зі знань порядку та правил застосування й використання зброї, заходів безпеки під час поводження зі зброєю. Оцінки за виконання нормативу з вогневої підготовки та вправи зі стрільби достовірно не різнилися ($p > 0,05$). Згідно з даними табл. 2, найбільша кількість слухачів ЕГ і КГ мала достатній рівень розвиненості досліджуваного показника. У ЕГ таких осіб виявлено 54,8%, КГ – 53,3%. Осіб із низьким рівнем в ЕГ не виявлено, у КГ – 6,7%. Із задовільним рівнем в ЕГ зафіксовано 19,4% слухачів, у КГ – 30,0%. Більше ніж удвічі перевищувала кількість осіб ЕГ із високим рівнем розвиненості цього показника порівняно з КГ, а саме в ЕГ – 25,8%, у КГ – 10%.

Визначення та математичне опрацювання показника «Ефективність вирішення сценаріїв» засвідчило достовірну різницю ($p < 0,001$) в підготовленості осіб ЕГ і КГ (табл. 1) наприкінці педагогічного експерименту. В осіб ЕГ цей показник був вищим на 5,2 бала і становив $44,1 \pm 0,96$, в осіб КГ відповідно $38,9 \pm 0,94$.

Згідно з даними табл. 2, найбільша кількість слухачів ЕГ мала достатній рівень розвиненості показника «Ефективність вирішення сценаріїв» – 35,5%. У КГ таких осіб виявлено 16,7%. Осіб із низьким рівнем в ЕГ – 22,6%. У КГ – 56,7%. Із задовільним рівнем у ЕГ зафіксовано 32,2% слухачів, у КГ – 23,3%. Осіб із високим рівнем в ЕГ виявлено 9,7%, у КГ – 3,3%.

Детальний аналіз одержаних балів за напрямками під час вирішення ситуаційних завдань засвідчив достовірно кращі результати у слухачів ЕГ з тактичної підготовки і законодавчого напрямку. Слухачі поводитися впевненіше, чіткіше оперували правовою базою у випадках, які передбачали застосування поліцейських заходів (превентивних і примусу). Такі результати свідчать про ефективність поглибленої практичної спрямованості освітнього процесу завдяки застосуванню ситуаційних завдань під час опанування курсу первинної професійної підготовки поліцейських.

Висновки. Отже, результати педагогічного експерименту свідчать про ефективність авторської методики навчання. Використання пропонованих новацій сприяло підвищенню рівня розвиненості показників, які характеризували спеціальні умінь і навички майбутніх правоохоронців. Наприкінці педагогічного експерименту в осіб ЕГ та КГ зафіксовано достовірну різницю в розвиненості показників «Сформованість умінь і навичок з тактики самозахисту» ($p < 0,05$) та «Ефективність вирішення сценаріїв» ($p < 0,001$) і недостовірну в показнику «Сформованість умінь і навичок з вогневої підготовки» ($p > 0,05$).

Перспективами подальших досліджень є обґрунтування методики вдосконалення спеціальних умінь і навичок у працівників патрульної поліції під час занять у системі службової підготовки.

Література

1. Бондаренко В. В. Службова підготовка як складова системи професійного навчання працівників Національної поліції України. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2017. Вип. 7 (89). С. 4–8. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»). URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/20127/1/Bondarenko%20V.V..pdf>.
2. Бондаренко В. В. Формування готовності до професійної діяльності працівників підрозділів патрульної поліції. Професійна освіта: методологія, теорія та технології. 2017. Вип. 6. С. 91–108.
3. Бондаренко В. В. Вплив експериментальної методики навчання майбутніх правоохоронців на успішність сутичок в умовах нападу озброєного супротивника. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. 2011. Вип. 91. С. 214–217.
4. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями : монографія. Київ, 2018. 524 с.
5. Бондаренко В. В. Формування рухових умінь та навичок курсантів вищих навчальних закладів МВС України у процесі занять зі спеціальної фізичної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Чернігів, 2012. 219 с.

6. Веренга Ю. В., Пронтенко К. В., Бондаренко В. В., Безпалый С. М. Фізичний стан вперше прийнятих на службу працівників ОВС України. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2013. № 5. С. 18–23. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2013-05/13vyviau.pdf>.
7. Дідковський В. А., Бондаренко В. В., Кузенков О. В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ ; Кандиба Т. П., 2019. 98 с.
8. Жевага С. І., Пронтенко К. В., Безпалый С. М. Фізична підготовка викладацького складу вищих навчальних закладів МВС України : навч.-метод. посіб. Житомир, 2013. 232 с.
9. Кім К. В. Теоретико-методологічні основи вивчення процесу професійного становлення майбутнього правоохоронця під час навчання у ВНЗ. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2008. Вип. 3. С. 291–295.
10. Моргунов О. А. Удосконалення фізичної підготовки правоохоронців МВС України на початковому етапі навчання. Честь і закон. 2014. № 2. С. 46–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2014_2_10.
11. Пліско В. І., Бондаренко В. В. Вплив системи поетапної підготовки на розвитку когнітивного критерію професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції. Вісник Черкаського університету. 2018. Вип. 14. С. 66–72. (Серія «Педагогічні науки»).
12. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
13. Technical Preparedness of Sportsmen in the Kettlebell Sport / [K. Prontenko, V. Klachko, V. Bondarenko et al.]. Journal of Physical Education and Sport. 2017. No. 17 (1). P. 28–33. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI:10.7752/jpes.2017.s1005).
14. Kyslenko D., Bondarenko V., Plisko V., Bosenko A., Danylchenko V., Kuzmichova-Kyslenko Ye., Tylchuk V., Donets I. Dynamics of security specialists' physical condition during professional training. Journal of Physical Education and Sport. 2019. No. 19 (2). P. 1099–1103. URL: <http://efsupit.ro> (DOI: 10.7752/jpes.2019.02159).
15. Kyslenko D., Bondarenko V., Yuhno Yu., Zhukevych I., Radzievskii R. Improving the physical qualities of students in higher educational establishments of Ukraine on guard activity via circular training. Journal of Physical Education and Sport. 2018. No. 18 (2). P. 1065–1071. URL: <http://efsupit.ro> (DOI: 10.7752/jpes.2018.s2159).
16. Plisko V., Doroshenko T., Prontenko K. Informational indicators of functional capacities of the body for teaching cadets from higher military educational institutions power types of sports. Journal of Physical Education and Sport. 2018. No. 17 (2). P. 1050–1054. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI: 10.7752/jpes.2018.s2156).
17. Prontenko K., Griban G., Prontenko V., Bezpalii S., Bondarenko V., Andreychuk V., Tkachenko P. Correlation Analysis of Indicators of Athletes' Readiness and their Competitive Results in Kettlebell Sport. Journal of Physical Education and Sport. 2017. No. 17 (4). P. 2123–2128. URL: <http://efsupit.ro>. (DOI: 10.7752/jpes.2017.s4217).

References

1. Bondarenko, V.V. (2017). Sluzhbova pidhotovka yak skladova systemy profesiinoho navchannia pratsivnykiv Natsionalnoi politzii Ukrainy [Service training as part of a system of professional training for National Police staff of Ukraine]. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova, Scientific journal of the National Pedagogical University named after MP Drahomanov, 7(89), 4-8. Retrieved from <http://enpui.npu.edu.ua/bitstream/123456789/20127/1/Bondarenko%20V.V..pdf> [in Ukrainian].
2. Bondarenko, V.V. (2017). Formuvannia hotovnosti do profesiinoi diialnosti pratsivnykiv pidrozdiliv patrolnoi politzii [Formation of readiness for the professional activity of the employees of the units of the patrol police]. Profesiina osvita: metodolohiia, teoriia ta tekhnolohii, Professional education: methodology, theory and technology, 6, 91-108 [in Ukrainian].
3. Bondarenko, V.V. (2011). Vplyv eksperymentalnoi metodyky navchannia maibutnikh pravookhorontsiv na uspishnist sutychoh v umovakh napadu ozbroienoho suprotivnyka [Influence of experimental methodology of training of future militiamen on the success of fights in the conditions of attack of an armed opponent]. Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka. Bulletin of Chernihiv Taras Shevchenko National Pedagogical University, 91, 214–217 [in Ukrainian].
4. Bondarenko, V.V. (2018). Profesiina pidhotovka pratsivnykiv patrolnoi politzii: zmist i perspektyvni napriamy [Professional training of patrol police officers: content and promising directions]. Kyiv [in Ukrainian].
5. Bondarenko, V.V. (2012). Formuvannia rukhovyykh umin ta navychok kursantiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv MVS Ukrainy u protsesi zaniat zi spetsialnoi fizychnoi pidhotovky [Formation of motor skills and skills of cadets of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the process of training on special physical training]. Candidate's thesis. Chernihiv [in Ukrainian].
6. Verenka, Yu.V., Prontenko, K.V., Bondarenko, V.V., & Bezpalii, S.M. (2013). Fizychnyi stan vpershe pryiniatykh na sluzhbu pratsivnykiv OVS Ukrainy [The physical state of the first time taken to the service of the officers of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu, Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical education and sports, 5, 18-23. Retrieved from <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2013-05/13vyviau.pdf> [in Ukrainian].
7. Didkovskiy, V.A., Bondarenko, V.V., Kuzenkov, O.V. (2019). Fizychna pidhotovka pratsivnykiv Natsionalnoi politzii Ukrainy [Physical training of employees of the National Police of Ukraine]. Kyiv: Nats. akad. внутр. справ; Kandyba T.P. [in Ukrainian].
8. Zhevaha, S.I., Prontenko, K.V., & Bezpalii, S.M. (2013). Fizychna pidhotovka vykladatskoho skladu vyshchyykh

navchalnykh zakladiv MVS Ukrainy [Physical training of the teaching staff of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. Zhytomyr [in Ukrainian].

9. Kim, K.V. (2008). Teoretyko-metodolohichni osnovy vyvchennia protsesu profesiinoho stanovlennia maibutnoho pravookhorontsia pid chas navchannia u VNZ [Theoretical and methodological bases of studying the process of professional formation of a future law enforcement officer during his studies at a university]. Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy, Proceedings of the G. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 3, 291-295 [in Ukrainian].

10. Morhunov, O.A. (2014). Udoskonalennia fizychnoi pidhotovky pravookhorontsiv MVS Ukrainy na pochatkovomu etapi navchannia [Improvement of physical training of law enforcement officers of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine at the initial stage of training]. Chest i zakon, Honor and law, 2, 46-49. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2014_2_10 [in Ukrainian].

11. Plisko, V.I., & Bondarenko, V.V. (2018). Vplyv systemy poetapnoi pidhotovky na rozvytok kohnityvnoho kryteriiu profesiinoy hotovnosti maibutnykh pratsivnykiv patrolnoi politsii [Influence of the system of stage-by-stage training on the development of a cognitive criterion of professional readiness of future officers of the patrol police]. Visnyk Cherkaskoho universytetu, Bulletin of Cherkasy University, 14, 66-72 [in Ukrainian].

12. Zakon Ukrainy pro Natsionalnu politsiu: vid 2 lyp. 2015 r. No. 580-VIII [Law of Ukraine on National Police from July 2, 2015, No. 580-VIII]. (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19> [in Ukrainian].

13. Prontenko, K., Klachko, V., & Bondarenko, V. (et al.). (2017). Technical Preparedness of Sportsmen in the Kettlebell Sport. Journal of Physical Education and Sport, 17(1), 28-33. Retrieved from <http://efsupit.ro>. (DOI: 10.7752/jpes.2017.s1005).

14. Kyslenko, D., Bondarenko, V., Plisko, V., Bosenko, A., Danylchenko, V., Kuzmichova-Kyslenko, Ye., Tylchik, V., & Donets, I. (2019). Dynamics of security specialists' physical condition during professional training. Journal of Physical Education and Sport, 19(2), 1099-1103. Retrieved from <http://efsupit.ro> (DOI: 10.7752/jpes.2019.02159).

15. Kyslenko, D., Bondarenko, V., Yukhno, Yu., Zhukevych, I., & Radzievskii, R. (2018). Improving the physical qualities of students in higher educational establishments of Ukraine on guard activity via circular training. Journal of Physical Education and Sport, 18(2), 1065-1071. Retrieved from <http://efsupit.ro> (DOI: 10.7752/jpes.2018.s2159).

16. Plisko, V., Doroshenko, T., & Prontenko, K. (2018). Informational indicators of functional capacities of the body for teaching cadets from higher military educational institutions power types of sports. Journal of Physical Education and Sport, 17(2), 1050-1054. Retrieved from <http://efsupit.ro>. (DOI: 10.7752/jpes.2018.s2156).

Prontenko, K., Griban, G., Prontenko, V., Bezpaliy, S., Bondarenko, V., Andreychuk, V., & Tkachenko, P. (2017). Correlation Analysis of Indicators of Athletes' Readiness and their Competitive Results in Kettlebell Sport. Journal of Physical Education and Sport, 17(4), 2123-2128. Retrieved from <http://efsupit.ro>. (DOI: 10.7752/jpes.2017.s4217).